

УДК – 7.017.75

Н.Г. Мікеладзе

викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Інституту культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Т.В. Поліщук

викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Інституту культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ КОЛАЖУ В СТАНКОВІЙ КАРТИНІ

Анотація. У даній статті розглянуто принцип колажу, як спосіб зображення навколишнього світу за допомогою специфічної організації візуального матеріалу, який визначається як аналіз композиційної будови картини, та різноманітних художніх прийомів. Охарактеризовано сучасні тенденції в образотворчому мистецтві, в яких прослідковується чітке тяжіння до комбінування різних технічних прийомів, об'єктів і форм в одному художньому творі, зокрема у станковій картині

Ключові слова: образотворче мистецтво, колаж, композиція, абстракціонізм, художній твір, сучасне мистецтво, станкова картина

Аннотация. В данной статье мы рассматриваем принцип коллажа, как способ изображения окружающего мира с помощью специфической организации визуального материала, который определяется как анализ композиционного строения картины, и различных художественных приемов. Охарактеризованы современные тенденции в изобразительном искусстве, в которых прослеживается четкое тяготение к комбинированию различных технических приемов, объектов и форм в одном художественном произведении, таком как станковая картина

Ключевые слова: изобразительное искусство, коллаж, композиция, абстракционизм, художественное произведение, современное искусство

Summary. In this article we consider the collage principle as a way of representing the world with the help of a specific organization of visual material, which is determined by analyzing the compositional structure of the painting, and various artistic techniques. In this article we are talking about modern trends in fine arts, which are followed by a clear tendency to combine various techniques, objects and forms in one artwork

Key words: fine arts, collage, composition, abstract art, artwork, contemporary art

Одним із завдань вивчення дисципліни «Станкова композиція» є навчити студента творчо мислити, ознайомити його з основами

композиції, стилізацією форм та пошуком поєднання різних об'єктів між собою в одній площині – станковій картині. Сучасне мистецтво не має меж, законів і правил, у ньому органічно поєднується непоєднуване, застосовуються різноманітні матеріали: від класичних олійних фарб до пластикових склянок.

Усі сучасні тенденції побудови художньої композиції мають початок у ХХ столітті. Особливо потужного розвитку станкова картина зазнає після відкриття технік колажування, які відкрили відомі мистці епохи модернізму Жорж Брак та Пабло Пікассо. Саме ці принципи колажу і застосовують студенти у виконанні завдань зі станкової композиції, спираючись на творчий досвід відомих художників сучасності.

Принципи побудови станкової картини за техніками колажу досліджував Луї Арагон, який зазначав, що колаж – це вид мистецтва, який став поштовхом для розвитку кубізму та мистецтва модернізму загалом. Погоджуємося з думкою дослідника Колісниченко Г.В., який у своїй роботі «Від «Papier colle» до синтетичної скульптури: Еволюція художніх експериментів (на прикладі творчості П.Пікассо 1910-1915 років)», розглядає творчість видатного художника, що є одним із винахідників колажу; Крючкова В. А., та стверджує, що авангардистські течії ХХ століття, де відбулися перші спроби свідомо не тільки винайти техніку колажу, імплементували ці принципи в підхід до побудови композицій у станкових картинах. Також колаж, як основу сучасного образотворчого мистецтва у своїх лекціях розглядає Віктор Меламед, відомий сучасний російський художник та ілюстратор.

Відомо, що саме образотворче мистецтво є найважливішою частиною людської культури. Воно має свою специфічну мову, яка полягає у взаємодії суб'єкта і об'єкта діяльності і є поєднувальною ланкою між суспільно-історичним досвідом, колективною діяльністю суспільства і психікою, свідомістю та особистим досвідом окремої людини. В різні історичні періоди митці і критики намагалися сформулювати закони мистецтва. Але завжди виходило так, що ті, хто дотримувався певних правил не міг створити нічого значущого. А майстри, які порушували існуючі закони відкривали в мистецтві нові, ще невідомі світу поєднання. Підтвердженням цьому є слова К. Малевича, що зазначав: «Ми пропонуємо звільнити живопис від рабства перед готовими формами дійсності й зробити його насамперед творчим мистецтвом, а не репродуктивним» [5, с.57].

В сучасному світі в образотворчому мистецтві поняття композиції в художньому творі має певні закони, які базуються на досвіді минулих поколінь, але в той же час, задля кращого втілення художньої ідеї, ці закони можна руйнувати та пропонувати нові ідеї, формати та концепції. Масова культура має великий вплив на свідомість та світосприйняття особистості. За останні роки збільшився відсоток візуальної інформації, яку ми споживаємо; вона формує наш художній смак, що утворюється

естетикою подачі зображень у соціальних мережах, рекламою, фотографіями, творами мистецтва зі всього світу, що не може не дати відбиток на художній творчості сучасних українських митців.

Сьогодні, завдяки Інтернету існує велика різноманітність онлайн-платформ для портфоліо художників з різних сфер візуального мистецтва, у художників є можливість спостерігати за творчістю інших митців та ділитися своїми набутками.

Художня культура більшості країн світу в умовах глобалізації суспільства являє собою строкату картину, в якій примхливо поєднуються елітарне й масове, національне та позанаціональне. Змінюється й саме мистецтво – співвідношення його елементів, народжуються нові види та форми мистецтва [6, с.180]. На думку відомого європейського куратора, теоретика та критика сучасного мистецтва Акілле Боніто Оліва, «саме поп-арт і став результатом того, що прийнято називати глобалізацією в мистецтві... У цьому сенсі мистецтво Америки, від «живопису дії» й через поп-арт до мінімалізму, продовжує дюшанівську лінію в мистецтві, яка звільняється тут від своєї ідеологічної складової та стає лабораторним експериментуванням з матеріалами з метою створення об'єктивно нової художньої мови» [7, с.30].

Однією з актуальних тенденцій у сучасному мистецтві є «поєднувати непоєднуване», працювати на межі дисциплін та компелювати абсолютно різні об'єкти, спираючись на раніше побачені твори мистецтва різних художніх періодів та стилів. В таких творах часто застосовують прийоми колажування, поєднуючи між собою різні часові, формальні, стилістичні засоби і техніки живопису.

Колаж (з французької collage - наклеювання) - це художня техніка; наклеювання на певну основу матеріалів, що відрізняються від неї за кольором і фактурою. Колажем називається твір, повністю або частково виконаний у цій техніці, коли з різноманітних шматків, уламків, клаптиків предметів, у поєднанні із нашаруванням різних фактур, створюється зображення, що становить єдиний художній образ. При цьому результат майже ніколи не дорівнює простій сумі складників, що породжує ускладнену гру змістами і значеннями, створює додаткові виміри для інтерпретації. Звідси впливає основний принцип колажності і колажування: організація цілого шляхом поєднання принципово різнорідних і принципово фрагментарних елементів [4].

Також, поняття «колаж» має ширше значення. Так у мистецтвознавчій літературі позначається синтез різних форм, що створюють нове ціле. Колажний принцип розуміється як спосіб зображення навколишнього світу в образотворчому мистецтві за допомогою специфічної організації візуального матеріалу, який визначається за допомогою аналізу композиційної будови картини, та різноманітних художніх технічних прийомів [2]. Але, якщо мова йде про прийоми колажу в станковій картині ми маємо на увазі не тільки техніку

наклеювання шматка на шматок, а спосіб комбінування об'єктів між собою саме за принципами колажу.

В європейському мистецтві ідея створення цілісного художнього образу з елементів, що мають зовсім інше значення, чи не вперше з'являється за доби бароко в маседуанах - «овочевих портретах» пензля художника Арчімбольдо, які були скомпоновані з атрибутів людської діяльності - овочів, фруктів, інструментів, книжок. Ця колажність умовна, але сам факт подібних експериментів свідчить про те, що інтерпретація первинної різнорідної фрагментованості як цілісності із новим значенням стає цілком можливою, адже маседуан - це портрет, а не ряд овочів і не натюрморт, хоча тут є всі його компоненти [1, с.61].

Зазначимо, що колаж як спосіб організації простору існував завжди, сьогодні є тенденція ретроспективного проектування цього поняття на всю історію культури і мистецтва. Колаж як цілісний мистецький прийом виникає в синтетичному кубізмі в рамках настанови на експеримент. За визначенням Луї Арагона, це був той вид мистецтва, що кинув виклик живопису, а також виявився одним з ключових моментів еволюції кубізму і мистецтва модернізму загалом [7, с.218].

Колажний принцип відроджується як поширена мистецька техніка і використовується численними мистецькими напрямками: кубізмом, дадаїзмом, футуризмом, сюрреалізмом, потім у різних модифікаціях актуалізується у поп-арті, «мистецтві об'єкта», джанкарті, колажний принцип є визначальним для побудови простору і дії у мистецтві хепенінгу [3]. В сучасному мистецтві метод комбінування непоєднаних об'єктів між собою набуває все більшої популярності. Ймовірно, така тенденція має місце через надмірний візуальний досвід сучасного глядача, який прагне побачити щось нове і незвичне для людського ока, а художники бажають розкрити свої концепції через нетривіальне поєднання форм і об'єктів на полотні, прагнучи бути поміченими серед величезної кількості художніх творів, що створюються сьогодні в сучасному світі.

Поєднуючи абсолютно різні елементи на полотні митці створюють певну напругу, рух, імітацію анімації, рухливого об'єкту, не даючи глядачеві пройти повз і спонукають зупинити свій погляд саме на створеному дисонансі між об'єктами. Наша свідомість не відразу розуміє, що саме зображено у станковій композиції, бо мозку потрібен певний час для сприйняття нової інформації і ми починаємо детальніше розглядати запропоновані нам об'єкти на полотні. Так, наприклад, у деяких творчих роботах сучасного українського художника Дениса Саражина створений рух об'єктів в єдиній станковій картині, застигла анімація рухів рук та постатей. Таке явище наше око не здатне зафіксувати в реальному житті, але завдяки художній трактовці ми маємо можливість це спотерігати у роботах митця. Схожі прийоми «рухливості» зображення використовували художники минулого ще здавна, у стародавніх наскельних малюнках, так, наприклад, у печері

Шові, у Франції, зображено стадо биків. Для створення динаміки стародавні автори використали нашарування одного силуету на інший, кінцівки тварин намальовані так, ніби створена застигла анімація пересування бика у просторі.

Розглядаючи художні твори ХХ століття, можна зазначити, що з виникненням колажу змінилися погляди на створення композицій у форматі. У художньому арсеналі митців з'являється не тільки метод поєднання різнорідних елементів, вирваних з контексту та вбудованих у новий простір. Художники стають на шлях побудови принципово нових творів, пов'язаних з використанням в якості елементів образів різночасових компонентів предмету. Сенс цього прийому полягає в тому, що в одному образі одночасно поєднуються такі складники реального предмета, які насправді можуть сприйматися спостерігачем тільки з різних точок зору. Нерідко на одній площині полотна стикаються фас та профіль, верх і низ, різні боки та грані.

Цілком припустимо, що цей прийом може конфліктувати з натуралізмом, однак конфлікту не відбувається. Навпаки, такий підхід дозволяє настільки далеко вийти за межі традиційних методів моделювання форми та простору, що можливості останнього стають практично безмежними, стрімко розширюючи діапазон нових несподіваних і зовсім непередбачуваних сполучень. Іноді синтез окремих об'єктів створює незвичайний контраст, який може стати джерелом зовсім новітніх перетворень. Різнорідні художні образи, ніяк не пов'язані змістом та походженням, приховують у собі нові виразні можливості як в сенсі контрасту, так і в сенсі рівноваги. І особливим чином новий набір раніше незнаних об'єктів містить у собі непомітну першогогармонію, про існування якої досі ніхто не підозрював [8, с.216-220].

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що використання принципів колажу в образотворчому мистецтві, зокрема в станковій картині спостерігається з давніх часів і активно застосовується сучасними художниками. Особливого розвитку колах набув на початку ХХ століття, що дало змогу наступним поколінням митців використовувати принципи побудови станкових картин саме за законами колажу. В сучасному мистецтві художниками використовується не сама техніка колажу, в прямому його роумінні як метод наклеювання шматочків один на інший, а створюються цілісні станкові композиції саме за принципами колажування. В майбутньому на нашу думку техніка комбінування різноманітних об'єктів в одному художньому творі буде продовжувати розвиватися і стане майже невід'ємною частиною побудови станкової картини.

Література

1. **Арнхейм Р.** Искусство и визуальное восприятие./ Р.Арнхейм. — М., 1974.

2. **Бохоров К.** Современное искусство и глобализация [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.ifapcom.ru/files/Monitoring/bohorov_iskusstvo_i_global.pdf
3. **Крючкова В. А.** Антиискусство. Теория и практика авангардистских движений./ В.А. Крючкова — Москва: Изобразительное искусство, 1985.- 250 с.
4. **Меламед** о коллаже. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://youtu.be/LRj0ZnbgTG0>
5. **Меднікова Г.С.** Українська і зарубіжна культура ХХ століття/ Г.С. Меднікова: Навч. Посіб. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 214с.
6. **Руда Т.П.** Художня культура в умовах глобального розвитку ЗМК. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17986/11-Ruda.pdf?sequence=1>
7. **Сапко М. О.** Коллаж в образотворчому мистецтві ХХ століття. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14296/Sapko_Kolazh_v_obrazotvorchomu_mystetstvi.pdf
8. **Шванкмеєр Я.** Коллажна техніка. [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_387502_samotsituvannya-ta-parodiya-zhan-lyuk-godar.html